

Hans Hermann Hoppe ile İktisat, Siyaset ve Felsefe Üzerine...*

Emrah Akkurt** & Fuat Oğuz***

Nasıl liberteryen oldunuz ve düşüncelerinizin şekillenmesinde en büyük öneme sahip olan düşünürler kimlerdi?

Genliğimde, Almanya'da lise öğrencisiyken(gymnasiast), sıradan bir Marksisttim. Sonra, Frankfurt Üniversitesi'nde öğrenciyken Boehm-Bawerk'in Marx eleştirileriyle karşılaştım ve bu benim için Marksist iktisadî görüşü bitiren şey oldu.

Bunun sonucunda, pozitivist ve özellikle de taklitçi Popperian metodolojiden ve Popper'in aşama aşama ilerleyen toplum mühendisliği programından etkilenerek bir dönem septisizmi benimsedim. O zamanlar, Popper gibi, sağ kanat bir sosyal demokratım. Daha sonra her şey hızlı bir biçimde değişti. İlk olarak, Milton Friedman'la (hayli iyi), sonra Hayek'le (çok daha iyi), sonra Mises'le (Mises'in açık/net anti-pozitivist –aprioristik-metodolojisi sebebiyle hâlâ en iyi) ve son olarak Mises'in en önemli kuramsal halefi olan Murray N. Rothbard'la karşılaştım.

Okul eğitiminiz liberteryen olma sürecinizle ne ölçüde örtüştü?

Ben liberteryenizmi ya da serbest piyasa ekonomisini üniversitede öğrenmedim. Üniversitedeki Profesörler ya sosyalist ya da müdahaleci görüşe sa-

* "Economics Philosophy, and Politics", Hans-Hermann Hoppe, www.mises.org, 25.02.2004.

** Piyasa Dergisi Yazı İşleri Müdürü.

*** İktisatçı

hiplerdi. Hiç kuşkusuz arada sırada serbest piyasayı savunan isimlerden bahsedildi: Boehm-Bawerk, Mises, Hayek, ayrıca sosyolog olarak Herbert Spencer. Fakat bu isimler, ciddi anlamda hiç kimsenin dikkatine lâyık olmayan, modası geçmiş kapitalizm müdafileri olarak göz ardı edildiler. Bu sebeple, çok fazla okuma yaparak (bunların çoğu geriye doğru baktığımda zaman kaybı gibi görünüyor) her şeyi kendi kendime keşfetmek zorunda kaldım.

Bugün internetten www.mises.org adresini tıklayabilirsiniz, artık her şey parmaklarınızın ucunda. Bu anlamda, bilgiye ulaşmak oldukça kolaylaştı.

Yüzyılın ilk yıllarında, "kapitalist" iktisatçılar karşı savunma geliştiren/haklılıklarını savunmaya çalışan (apologist) bir konumda bulunuyorlardı. Özellikle Mises'in eleştirileri başlamadan önce durum böyleydi. Mises'in yazıları soysalistleri bugünkü "karşı savunma geliştiren/haklılığını savunmaya çalışan" konuma getirdi. Mises'in yazıları, aynı zamanda, neo-klâsik paradigmadan ayrı bir Avusturya iktisadının doğmasına yol açtı. Eğitiminiz süresince Avusturya iktisadının neo-klâsik düşünceden farklı olduğunu ya da olması gerektiğini düşünüyor muydunuz? Eleştiriden alternatif bir yaklaşım geliştirme süreci nasıl gerçekleşti?

1950'lere kadar iktisatçıların çoğu, Lionel Robbins'ın, ünlü eseri *Nature and Significance of Economic Science* (1932)'da belirttiği ekonominin doğası hakkındaki görüşü paylaşıyordu. O dönemde Mises'ten etkilenmiş olan Robbins, iktisadı bir tür uygulamalı mantık olarak sundu. (Mises buna "praxeoloji" derdi). Bu anlayış, basit ve ayan beyan doğru olan birkaç aksiyom ile başladı ve mantıksal çıkarımlar/tümdengelim yoluyla çeşitli sonuçlara (ekonomik teoremlere) ulaşılması şeklinde ilerledi. Bu sonuçlar ya da teoremler tümdengelim sürecinde hiç hata yapılmadığı güvencesiyle, mantıksal olarak doğrudu ve eğer bir kişi bu teoremleri "ampirik olarak test etmek" isteseydi, bu bir kategori hatası olurdu. (Biz aynı zamanda mantıksal doğruları ve tezleri/düşünceleri ya da matematiksel önermeleri de "ampirik olarak test edemeyiz". Örneğin, Pitagor yasasını ampirik olarak test etmeyiz, bunu tümdengelim yoluyla kanıtlanır. Bu yasayı, açıları ve uzunlukları ölçerek ampirik olarak kanıtlamak isteyen birinin daha bilimsel bir iş yaptığı değil, aksine, kafasının karışmış olduğu düşünülür). Bugün sadece "Avusturyalılar" uygulamalı mantık olarak ortaya konan bu (bence doğru olan) iktisat görüşünü savunur.

Onun yerine, 1950'lerden beri, büyük ölçüde Milton Friedman'ın etkisi dolayısıyla, iktisatçılar içinde büyük çoğunluk, ekonominin fizikte kullanılan metotları taklit etmesi gerektiği yönündeki "pozitivist" görüşü benimsedi. Sonuç olarak, modern iktisat, ya hiçbir ampirik anlamı olmayan düşük seviyeli matematik ya da tümünün uygulaması hâline geldi.? Veya, sunun aşağıya doğru aktığı gibi herkes için zaten aşikâr olan olayları "kanıt-

Piyasa

layan” ya da ampirik yöntemlerle mantıksal olarak neyin inşa edilebileceğini gösteren (Pitagor yasasının ampirik olarak doğrulanması gibi) sözde modeller geliştirir ve test eder bir hâl aldı. Fakat pek çok durumda ve aynı yöntem kullanılarak, bu modeller, aynı zamanda, suyun bazen yukarı doğru aktığını ve absürd bir biçimde Pitagor yasasının kimi zaman geçerli olmadığını ampirik olarak “kanıtlarlar”. Kısaca, modern iktisat tam anlamıyla bir karışıklık ve belirsizlik içindedir.

İktisat okumaya başladığımda pozitivist metodoloji bana bu görüşle birlikte öğretildi. Ancak başından beri buna ikna olmadım. Marjinal fayda yasası, klâsik miktar kuramı ya da Birleşik Devletler’de asgarî ücretin saat başına 500 dolara çıkartılmasının işsizlik doğuracağı sona ereceği yönündeki ifade bana ampirik olarak test edilmeyi gerektirecek tartışılabilir hipotezler olarak değil, açık mantıksal doğrular olarak görüldü. Bunun aslında en açık biçimde Robbins ve Mises tarafından benimsenen klâsik görüş olduğunu anlamam kısa sürdü. Mises’i ve Robbins’i keşfetmek benim için entelektüel anlamda büyük bir kurtarıcı mahiyetindeydi ve ilk defa ekonomiyi ciddi olarak ele almamı (ve üzerinde çalışmamı) sağladı.

Temel iktisat geçersizdir/anlamsızdır, ancak toplumsal deneyim ve mühendislik fikrine açıktır (bir kişi hipotezini başka nasıl test edebilir?). Modern müdahaleci devletin çalışmanın tümünü finanse etmeye istekli olmasının sebebi budur. Diğer yandan, Avusturya iktisadı büyük pratik öneme sahiptir, ama düşük üretime yol açması yüzünden ekonomik müdahaleciğe karşıdır. Bu sebeple, beklenildiği üzere, Avusturya iktisadı çok az ya da hiç devlet desteği almaz. Bununla beraber, ben temel iktisadın sonunda kendi anlamsızlığı/geçersizliği (ünlü **mainstream** dergilerde yayınlanan makalelerin hemen hemen hiç okuyucusu yok) yüzünden ortadan kalkacağı ve yerini Avusturya iktisadına bırakacağı yönünde iyimserim. Mises Enstitüsü’nün web sitesi şu anda zaten diğer tüm benzer temel ekonomi sitelerinden çok daha fazla okuyucuya sahiptir.

Modern yorumunda Avusturya iktisadı, mülkiyet hakları, müteşebbislik ve özgürlük üzerine yaptığı vurguyla farklı iktisat okulları arasında doğal müttefiklere sahip. Örneğin, Alchian ve Coase’un mülkiyet hakları yaklaşımı Avusturyalılarla hemen hemen benzer bir politik duruşu beraberinde getirir. Avusturyalılardan başka, Mises’in yazılarının, mülkiyet hakları ve piyasa temelli yaklaşım üzerine yapılan vurgu üstünde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Mises ile bu insanların bazıları arasında görünür bir bağ var mıydı?

Mises ve modern Chicago hukuk ve iktisat okulu, özellikle Coase ve onun takipçisi Richard Posner arasında herhangi bir entelektüel bağ oldu-

ğunun farkında değilim. Diğer taraftan, Hayek, London School of Economics'te Coase'un profesörlerinden biriydi.

Her durumda Avusturya ve Chicago hukuk ve iktisat yaklaşımı arasındaki benzerliğin yalnızca yüzeysel olduğuna inanıyorum. Gerçekte her iki entelektüel gelenek, esas itibarıyla, birbirine karşıt konumda bulunurlar. Chicago okulunu mülkiyet haklarının savunucusu olarak tasavvur etmek yaygın olarak yapılan ciddi bir hatadır. Aslından Coase ve onun takipçileri mülkiyet haklarının en tehlikeli düşmanlarıdır. Bunun bazı insanlara inanılmaz geldiğini/gördüğünü biliyorum. Bu yüzden bu konuyu, Coase'un ünlü makalesi "Social Cost" da verdiği örneklerden biri üzerinden açıklamama izin verin.

Bir demir yolu bir çiftliğin yanından geçer. Makine kıvılcım saçar ve çiftçinin ekinine zarar verir. Bu durumda ne yapılmalıdır? Avusturya (klâsik ve sağduyulu) bakış açısına göre, cevaplanması gereken soru, arazi üzerinde mülkiyeti kimin önce kurduğudur, çiftçi mi yoksa demiryolu mu? Eğer ilk başta çiftçi oraya yerleşmişse, demiryolunu kıvılcım yaymayı durdurması yönünde zorlayabilir ya da tazminat talep edebilirdi. Diğer yandan eğer oraya ilk önce demiryolu kurulduysa bu sefer makine kıvılcım yaymaya devam edebilir ve çiftçi de demiryoluna makinenin kıvılcım yaymayı durdurması için ödeme yapmak zorunda kalabilirdi.

Coase'un ve Posner'in bu soruya verdikleri cevap tamamen farklıdır. Onlara göre, çiftçiyi ve demiryolunu "doğru/haklı" ya da "yanlış/haksız" (zararın sorumlusu), "saldırgan" ya da "kurban" olarak düşünmek yanlıştır. Coase'un ünlü makalesinin girişinden alıntı yapmama izin verin. Coase Makalesinde şöyle diyor: "Mesele genellikle A'nın B'ye zarar vermesi şeklinde düşünülür ve üzerinde karar verilmesi gereken konu A'yı nasıl engellememiz gerektiğidir. Fakat konuyu bu şekilde ele almak yanlıştır. Burada her iki tarafı karşılıklı olarak etkileyen bir sorundan bahsediyoruz. B'ye verilen tahribatı engellemek A'ya zarar vermek olacaktır. Karar verilmesi gereken asıl soru şudur: A'nın B'ye ya da B'nin A'ya zarar vermesine izin verilmeli mi? Mesele daha ciddi zararı engellemektir." Veya diğer bir deyişle, sorun, üretim değerini ya da "serveti" maksimize etmektir. Posner'a göre, toplumsal serveti artıran her şey âdil, artırmayan ise adaletsizdir. Bu doğrultuda, mahkemelerinin görevi, mülkiyet haklarını (mali sorumluluğu) "servetin" maksimize edileceği biçimde rekabet eden taraflara tahsis etmektir.

Bu bizim örneğimize uygulandığında şu anlama gelir: Eğer kıvılcım çıkmasının engellenmesinin maliyeti ekin kaybından düşük ise, mahkeme çiftçinin yanında olmalı ve demiryolunu zararın sorumlusu olarak kabul etmelidir. Diğer taraftan, eğer kıvılcım çıkmasının engellenmesinin mali-

yeti ekinlerde oluşan zarardan daha fazla ise, bu sefer mahkeme demiryolunun yanında yer almalı ve çiftçiye zararın sorumlusu olarak değerlendirilmelidir. Fakat daha önemlisi, bu, mülkiyet haklarının (ve mali sorumluluğun) değişmez, sabit ve belirlenmiş bir şey olmadığı, aksine, "değişken" olduğu anlamına gelir. Mahkemeler mülkiyet haklarını piyasa verilerine göre tahsis ederler. Eğer bu veriler değişirse, mahkemeler bu hakları yeniden dağıtırlar, yani farklı koşullar mülkiyet haklarının yeniden dağıtılmasına yol açabilir. Hiç kimse mülkiyetinin kendinde kalacağından emin olmaz/mülkiyetini garanti altında tutamaz.

Bu anlayış ne âdildir ne de ekonomik. Özellikle mülkiyet haklarının bu "değişken" dağıtımı uzun dönem servet maksimizasyonuna kesinlikle yol açmayacaktır.

Bazı çalışmalarınızda Hayek'in bilginin rolü üzerinde durduğunu ve özel mülkiyeti göz ardı ettiğini belirtiyorsunuz. Hayek'in özel mülkiyetin hayatî önemini göz ardı ettiğini düşünüyor musunuz? Okuyucularımıza müteşebbisliğe dayanan bir ekonomideki mülkiyet ve bilgi ile ilgili görüşlerinizi anlatır mısınız?

Hayek hakikaten öğrencilik yıllarından beri psikolojiyle ilgilendi. Bu konu üzerine bir kitap yazdı, *Sensory Order*. Bu, onun bilgi üzerine yaptığı özel vurguyu ve ona kıyasla mülkiyeti bir anlamda ihmal etmesini açıklayabilir. Meselâ, Hayek "Bilginin Toplumda Kullanımı" üzerine ünlü bir makale yazdı. Mises asla bu başlıkla bir makale yazmazdı. Onun yazacağı makalenin başlığı "Toplumda Mülkiyetin Kullanımı" olurdu.

Ünlü sosyalist hesaplama tartışmasında, Hayek, sosyalizmin temel sorununun çok sayıdaki bireyin kafasında var olan tüm bilgileri tek bir akılda (merkezî plânlamacıların) merkezileştirmenin "imkânsızlığı" olduğu kanı-sındaydı. Fakat Mises'le aynı doğrultuda benim belirttiğim şey, sosyalizmin temel sorununun, fizikî olarak yaygınlık gösteren ve bireysel olarak sahip olunan çok sayıdaki *mülkiyetin* tek bir kuruluşun (sosyalist devletin) malı içinde merkezileştirmek (toplamak) olduğudur. Ekonomik hesaplamayı imkânsız hâle getiren de tüm mülkiyetin tek bir elde toplanmasıdır. Böyle bir düzende tüm sermaye mallarının tek bir sahibi olduğu için bu malların satın alınması ve satılması da söz konusu değildir; bu yüzden sermaye mallarının fiyatı var olmaz ve parasal hesaplama da imkânsızdır.

Hayek'in üzerinde durduğu özel bir konu olan bireysel zaman ve mekân bilgisine gelince, bu bilginin esasen özel mülkiyetin temelini teşkil eden çeşitliliğin bir sonucu- ya da epifenomeni olduğunu akılda bulundurmak mühimdir. Yeri (place) bilmek için (bol miktardaki bilgiden) hangi bilginin bizim için *önemli* olduğunu ilk başta etkileyen ve daha sonra bilgiye

olan ilgimizi ve arayışımızı yönlendiren, şekillendiren ve bireyselleştiren, mülkiyetimiz ve mülkiyetimizin kısıtlamaları içinde sürekli faaliyet hâlinde bulunma zorunluluğunun gerekliliğidir.

Bir müteşebbis başkalarından daha iyi/etkili biçimde tüketicilerin taleplerini tatmin etmek için kendi mülkiyetini riske atar. Eğer başarılı olursa kâr sağlar, ki bu da onun tüketicilere iyi hizmet ettiğini gösterir. Eğer başarılı olmazsa zarar eder, bu da tüketiciye kötü hizmet ettiğini gösterir. Müteşebbisler kendi mülkiyetlerini riske attıkları için yatırımlarında genellikle dikkatli ve ihtiyatlı davranırlar ve gereksiz harcamalardan kaçınmaya çalışırlar. “Kötü” (zarar eden) müteşebbis er ya da geç iflase sürüklenecek ve (işveren olmaktan çıkıp) işçi hâline gelecektir. Yatırımını kötü yaptıkları sermaye malları (uygun olan en düşük fiyatla) diğer ya da yeni müteşebbisler tarafından tümüyle satın alınacaktır.

Bu arada, hükümet görevlileri tüketicilerin talep ettiği hiçbir şeyi üretmez (aksi taktirde kendilerini finanse etmek için vergilere ihtiyaç duymazlar, sırf sunmak zorunda oldukları “malları” satar ve bu satıştan elde ettikleri gelire hayatlarını sürdürürler). Hükümet görevlileri vergi gelirlerini kendilerinin iyi olduğunu düşündükleri şeylere harcarlar, tüketicilerin iyi olduğunu düşündüğü şeye değil. Ayrıca, hükümet görevlileri, kendi paralarını değil, vergi şeklinde insanlardan zorlayıcı yollarla alınan paraları harcadıkları için bu tip paraların yönetimi konusunda tipik olarak dikkatsiz/alıdırılmaz ve savurgandırlar.

Kamu Tercih Okulu hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Yanlış hatırlamıyorsam, James Buchanan’ı devletçi olmakla itham ediyorsunuz. Bu konuyla ilgili görüşlerinizi kısaca bize anlatır mısınız? Niçin sizin düşünce pratiğinizle Kamu Tercih Okulu arasında bir gerilim mevcut?

Kamu Tercih Okulu’na –özellikle Buchanan ve Tullock- tipik olarak devletin içindeki insanların, devletin dışında bulunanlar, yani özel sektörde yer alanlar kadar kişisel çıkarlarına düşkün oldukları görüşünden dolayı itibar gösterilir. İnsanlar doğalarını/mizaçlarını değiştirmez ve hükümet görevlisi olunca daha az çıkarıcı olmazlar.

Şimdi, bu esas itibariyle doğru bir görüştür. Fakat bu görüş yeni değildir. Bu bilgiyi literatür taraması yaptığımızda pek çok yerde bulabilirsiniz. Gaetano Mosca ve Robert Michels gibi “realist” politik sosyologlar kesinlikle bunu bilirler ve tabii ki “Avusturyalılar”da.

Buchanan ve Tullock ekolüne ilişkin yeni olan şey, bu okulun devlet ve politik (ekonomik olandan farklı olarak) eylem teorisidir. Fakat bu yenilik/keşif açık biçimde yanlıştır.

Piyasa

Buchanan ve Tullock, devletin esasında özel şirketlerle eşit derecede/özel şirketler kadar gönüllü bir kurum olduğunu düşünür. “Piyasanın ve devletin, işbirliğinin düzenlenmesini ve mümkün kılınmasını sağlayan aygıtlar olduğunu” ileri sürerler (*Calculus of Consent*, s:19). Devlet bir şirkete benzediği için, Buchanan, eseri *Limits of Liberty*’de şu sonuca varır: Politikada vuku bulan her şey, her türlü statükonun, “sözleşme gereğince kuruludur görüşü hâkimdi.”

Ben tüm bunları tehlikeli, anlamsız görüşler olarak değerlendiriyorum. Buchanan ve Tullock’a kadar, bir kişi ister devlet müdafisi ister devletin anarşist bir tenkitçisi olsun, insanlar arasında devletin doğasına, yani devletin gerçekten ne olduğuna ilişkin bir mutabakat vardı. Devletler kategorik olarak şirketlerden farklı örgütlenmeler olarak görülmüştü: Şirketlerden farklı olarak, her devlet temelde baskı üzerine kuruludur görüşü hâkimdi.

Önemli bir Avusturya ekonomisti olan John Schumpeter (Viyana veya Avusturya Okulu yerine Lozan Okulu’nun üyesidir) bir seferinde Buchanan’ın gibi görüşler üzerine bir değerlendirmede bulundu: “klüp aidatları ya da örneğin bir doktorun hizmetinin satın alınması hususunun mukayesesini üzerinden vergileri analiz eden/değerlendiren teori sadece sosyal bilimlerin bu bölümünün bilimsel aklın alışkanlıklarından ne kadar uzaklaştığını kanıtlar”. Bu fikre bütün kalbimle katılıyorum.

Profesör Hoppe, biraz da politik konulara dönmek istiyoruz. Bir liberteryen olarak, Irak’a yönelik Amerikan müdahalesi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? 11 Eylül’le başlayan olayların liberteryen düşünce açısından talihsiz bir dönüşüm olduğunu düşünüyor musunuz?

Liberteryenler krizlerin, özellikle savaşların, her zaman devlet için iyi, özgürlük için kötü olduğunu bilirler. Olağanüstü hâl kılıfı altında devletin gücü/iktidar alanı artırılır ve bireysel özgürlükler kısıtlanır. 11 Eylül sonrasında ABD’de cereyan eden olaylar da tam bu doğrultuda gelişmiştir. Örneğin, kısa süreli o sözde Yurtsever Hareket, Ülke Güvenliği Ofisi’nin kurulması, havayollarının ve havayolu güvenliğinin bir ölçüde uhusallaştırılması vb.

Bunun yanı sıra, krizler devletin yararına olduğu için devletler, her zaman olmasa da, çoğunlukla bu krizleri bizzat yaratırlar. Meselâ, bugün deliller, oldukça inandırıcı biçimde, ABD Başkanı Roosevelt’in Japonya’nın Pearl Harbor’a düzenleyeceği muhtemel saldırıyı bildiğini gösterir. Ama Roosevelt bununla ilgili hiçbir şey yapmadı, çünkü olayların o şekilde gelişmesini istiyordu, böylece Amerikan halkına, İkinci Dünya Savaşı’na girmesini sağlayacak, ki bunu uzun zamandan beri istiyordu, bir “sebep” sunabilirdi. Irak için henüz her şey bilinmiyor. Kesin olan, Başkan Bush ve arkadaşlarının bir grup utanmaz yalancı olduğudur. Fakat bu olaylar hiç de

sürpriz olmadı. Uzun zamandan beri, hükümet bildirilerinin (her yerde olduğu gibi ABD’de de) yalan olacağı yönünde bir beklenti içinde olma -aksi kanıtlarıncaya kadar- benim için bir alışkanlık hâline geldi. Bush ve adamlarının 11 Eylül’den çok önce Irak’a saldırmaya karar verdikleri iyice ortaya çıktı. Ancak 11 Eylül olmasaydı, savaş lehine açık Amerikan kamuoyu desteğinin olmaması sebebiyle bunu gerçekleştirmek imkânsız olacaktı. 11 Eylül plânlanan saldırıyı gerçekleştirmek için bir “sebebe” ortaya koymuş oldu. Doğal olarak, Bush ve adamlarının -Roosevelt gibi- bu olayı önceden bilip bilmediğini ve kendi lehlerine bu olayı kullanmaya karar verip vermediğini merak ediyorsunuz. Bu sorunun cevabını bildiğimi iddia edemem. Örneğin, Alman yayınlarında, Alman “istihbaratının” Birleşik Devletler’e detaylı uyarılarda bulunduğu bildirildi. Gerçekte nelerin yaşandığını anlamak uzun bir zamanı alabilir.

Her hâlükarda, Irak’a karşı gerçekleştirilen saldırı Bush hükümetinde bir araya gelen Protestan misyoner hedefinin, Sionizm ve ekonomik emperyalizmin (petrol) tuhaf bir karışımının sonucudur. Irak son derece mükemmel bir hedefti. Başlangıçta Saddam Hüseyin ve Usame Bin Ladin arasında açık bir bağlantı olmamasına rağmen Birleşik Devletler’de Irak Savaşı’na yönelik büyük bir destek vardı. Elbette, liberteriyenler için, birinin akıllı kaybedip, kendilerine zarar vermeyen insanları öldürmesi ve onların evlerini yok etmek için yaygara koparması üzücüdür. Yavaş yavaş fakat kararlı biçimde Amerikalılar bu geçici akıl sağlığı kaybından kurtulup, aldatılmış olduklarının farkına varmaya başlıyorlar.

Bunun yanı sıra bir de romancı Ayn Rand’dan sonra tanınan, çeşitli örgütlerin üyesi olan ve Irak Savaşı’nı büyük bir şevkle destekleyen ve hatta Birleşik Devletler’in devam edip, tüm Müslüman dünyasını “özgürleştirmesini” talep eden sözde liberteriyenler var. Gerçek liberteriyen duruş başkadır. Liberteriyenler pasifist değildirler. Onların görüşüne göre, şiddet sadece savunma maksatlı, saldırı değil, kullanıldığında meşru görülür. Amerika kesinlikle kendini savunmak için Irak’a saldırmadı. Doğru, Saddam Hüseyin “kötü bir adamdı”. Fakat bu, Irak’taki Amerikan saldırısını ve işgalini özgürleştirme hareketi yapmaz. Eğer A, C tarafından tutsak edilen B’yi özgürleştirirse, bu bir özgürleştirme hareketi olur. Ancak eğer A, B’yi kendi tutsağı yapmak için C’nin elinden kurtarırsa, bu bir özgürleştirme hareketi olmaz. Eğer A, B’yi C’nin elinden D’yi öldürerek kurtarırsa, bu bir özgürleştirme hareketi değildir. Aynı şekilde, eğer A, B’yi C’den kurtarmak için D’nin parasını zorla alırsa, bu da bir özgürleştirme hareketi değildir. Bu doğrultuda, özgürleştirilen insanların ortak kabuluyle/rızasıyla karşılanan gerçek özgürleştirmeden farklı olarak, Amerikan

Piyasa

müdahalesi “özgürleştirilen” Iraklılar tarafından genel bir kabulden uzak bir şekilde karşılandı.

Liberteryen düşüncenin gelişmekte olan ülkelerdeki seyri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu ülkenin IMF ve Dünya Bankası'nın etkisi altında, daha iyi bir serbest piyasa ekonomisine ulaşma yolunda ilerleyebileceklerini düşünüyor musunuz? Klâsik liberal değerlere dayanarak, Türkiye de dahil olmak üzere, bu ülkelerin gelecekleri hakkında iyimser misiniz?

İnsanoğlu akıl ile donatılmıştır. Bu sebeple biz daima doğrunun eninde sonunda kazanacağını umut edebiliriz. Bir kişinin, örneğin Türkiye gibi bir ülke hakkında iyimser olup olmaması şu sorunun cevabına bağlıdır: Bir ülkenin elit entelektüel kesimine mensup kişilerin kaç tanesi, yüzde kaç, ekonominin temellerini sağlam bir şekilde kavramıştır. –liberal bir think-tank'ın temel görevlerinden biri, bu tip insanları yaratmak ve sayılarını artırmak, böylece iyimser olmak için sebepler/ gerekçeler yaratmaktır.

“Gelişmekte olan” ülkelerde bilhassa anlaşılması gereken husus da budur. Bazı ülkelerin zengin, bazılarının fakir olmasının *sebepleri* vardır –ve bu sebeplerin zengin ülkelerin fakir ülkeleri “sömürmesiyle” hiçbir ilgisi yoktur. Genel anlamda, başarıya giden tek bir yol bulunmaktadır: Tasarruf ve yatırım. Zengin ülkeler zengindir, çünkü kişi başına çok büyük miktarlarda sermaye biriktirirler. Fakir ülkeler az sermaye birikimi gerçekleştirdikleri için fakirdir. Niçin bazı yerlerde büyük miktarda tasarruf yatırımı ve sermaye birikimi mevcutken diğer yerlerde yoktur? Bunun sebebi, bazı yerlerde büyük oranda özel mülkiyetin güvence altında bulunması ya da geçmişte bulunmuş olmasıdır. Diğer yerlerde ise özel mülkiyet, haciz/müsadere, vergilendirme ve regülasyonlar yoluyla sürekli bir saldırıya maruz kalmıştır. Özel mülkiyetin güvence altında olmadığı yerlerde az miktarda tasarruf ve yatırım olacaktır.

Niçin işçi maliyetlerinin Birleşik Devletler'e ve Batı Avrupa'ya nazaran çok daha düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde çok az miktarda yabancı yatırımı bulunmaktadır? Amerika'da, ücretlerin düşük olduğu üçüncü dünya ülkelerinden “ithal edilen işler”e yönelik sürekli şikâyetler duyarsınız. Fakat aslında bu ihracın ne kadar küçük olduğu şaşırtıcıdır. Burada da yine aynı sorunla karşılaşırız: Yabancıların gelişmekte olan ülkelere fazla yatırım yapmalarının sebebi, özel mülkiyet haklarının büyük oranda risk altında olmasıdır.

Bundan başka, “gelişmekte olan” ülkelerde, sağlam bir finansal sistemin, mülkiyetin güvence altında olmasının en önemli unsuru olduğu iyice anlaşılmalıdır. Hepsinden önce, şu temel yasa bilinmelidir: Hükümetin kâğıt para stokundaki artış toplumsal refahı artıramaz. Bu, sadece renkli kâğıt parçalarının sayısında görülen bir artıştır. Bu, tek bir ilâve tüketici veya

üretici yaratmaz. Eğer daha fazla kâğıt para daha büyük bir zenginlik sağlıyorsa niçin hâlâ etrafta yoksul insanlar var? Enflasyonun elde edeceği ve edebileceği tek şey, ilâve parayı üreten ve onun hazır müşterisi olan hükümetin lehine olacak şekilde *mevcut* toplumsal refahın yeniden dağıtımudur (ve bu, gelirleri değişmeden sabit kalırken bu uygulama sonucunda yüksek fiyatlar ödemek zorunda olan insanların zararına olacaktır). Kâğıt para enflasyonu hırsızlık ve kamulaştırmadır, ve “gelişmekte olan” ülkelerdeki hükümetler, parasal güvenliğin karşısındaki en büyük suçlulardır.

Gelişmemiş ülkelere tavsiyem şudur: Para da dahil olmak üzere özel mülkiyetin güvende olduğu bir yer olma namını/şöhretini edinin (örneğin İsviçre’yi düşünün). Bundan sonra başarılı olacaksınız. Aksi takdirde başaramazsınız.

IMF ve Dünya Bankası yardımlarına gelince, bu yardımlara itimat etmeyin. Aksine, bu kuruluşlar ekonomik zararın ve yanlış bilginin temel kaynaklarıdır. Bu kuruluşlar başta Amerikan hükümeti olmak üzere, Batılı hükümetler tarafından *kendi* çıkarlarını/kazançlarını artırmak için kurulmuştur. Bu kuruluşlar çok az çalışma gerektiren ve çekici kârlar sunan yüksek ücretli işlerde çalışan binlerce “uzman” bürokratla donatılmıştır. Bu “uz-manların” çoğu, büyük olasılıkla, Keynesçi ekonomisttir ve bu durumda, onlara göre, paranın merhem olamayacağı/çözemeyeceği hiçbir sorun yoktur. Bu bürokrasi Amerika ve müttefik hükümetlerin “havadan/hiç yoktan ürettikleri” (bastıkları) kâğıt paraları elinde bulundurur. Finansal sorunlarla boğuşan hükümetlerle, güya onları içine düştükleri sorunlardan kurtarmak için yardım/kredi anlaşmaları yapar.

Var olan bu durumdan, şu tahminde bulunulabilir: Bu para kendilerinin ya da özel yatırımcıların olmadığı, uluslararası bürokratların verdiği borçlar olduğu için onlar politika önerilerinin çalışıp çalışmadığıyla ve borçların geri ödenip ödenmeyeceğiyle çok az ya da hiç ilgilenmezler. Daha kötüsü, borç verilerek içinde buldukları sorunlar batağından kefaletle çıkartılan hükümetler olduğu için bu sıkıntılara yol açan ekonomik sorunlar ve politikalar esasında desteklenir/cesaretlendirilir (Zimbabve ve Mugabe’yi düşünün!). Daha sonra kendi politika reçetelerinin başarısız olması bu kuruluşların daimi varlıkları ve gelişmeleri için gerekçe sunar. Eğer hükümetler ekonomik sorunlara yol açmasalardı, IMF ne yapardı?

Bu sebeple, IMF ve Dünya Bankası ile işbirliğinden korkulması ve kaçınılması gerekir.

Toplumda devletin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Devlet pratik bir zorunluluk mu yoksa kaçınılmaz bir belâ/dert/kötülük müdür? Türkiye gibi devletçi bir modelden klâsik liberal topluma dönüşüm sürecini nasıl tarif edersiniz?

Piyasa

İlk önce kısaca devletten ne kastettiğimizi açıklamamız gerekir. Devlet, bölgesel nihâi yargılama yetki tekeli ve, zımnen, vergilendirmeyi elinde bulunduran bir kurumdur.

Şimdi, biz mikro ekonomide, “tekellerin”, tüketici bakış açısına göre “kötü” olduğunu öğrendik. Bu yüzden tekel, klâsik anlamıyla, bir malın ya da hizmetin tek bir üreticisine verilen/bahşedilen açık bir imtiyaz olarak, yani “serbest katılım” noksanlığı olarak anlaşılır. Yalnızca A'nın X'i üretmesine izin verilir. Bu tip bir tekel, tüketiciler için kötüdür; zira, kendi üretim alanına potansiyel yeni katılımcıların girmesini engellediğinden, X'in fiyatı artacak, kalite ise nispeten düşecektir.

Nihâi yargıç/hakem ve yasa uygulayıcı olarak devlet tekeli söz konusu olduğunda bu mantığın neden farklı olması gerekiyor? Devlet klâsik anlamda tekelci olduğunda, adaların değerinin artmasını, kalitesinin ise buna oranla düşmesini beklemekteyiz. Daha kötüsü, devlet kendisiyle ilgili çatışmalarda bile yargıç olduğu için, devletin aslında çatışmalara kendi çıkarı doğrultusunda “çözüm getirmek” maksadıyla *sebeplendiğini* düşünmek zorundayız. Bununla beraber, bu, adalet -iyi- değil, adaletsizliktir -kötü-. Buradan sorunuzun cevabına gelirse, hayır, devleti gereksiz/lüzumsuz bir kötülük/bela olarak görüyorum. Rekabet eden çeşitli hakem kuruluşların bulunduğu doğal düzende, adaletin bedeli/fiyatı düşecek, kalitesi ise artacaktır. Henüz yayınlanan iki kitabım, özellikle *Democracy, The God That Failed* ve *Myth of National Defense*, devletsiz toplumların -kendi kendilerine varlıklarını devam ettiren toplumların, eşsiz bir refahı/başarıyı nasıl işlettiklerini ve oluşturduklarını tüm ayrıntılarıyla açıklar/anlatır.

Türkiye gibi ülkeler için özgürlüğe doğru değişim/dönüşüm hedeflerini gerçekleştirmek için ne yapılması gerektiği sorusuna gelince; Türkiye için bu soruya vereceğim cevap, esasında, Almanya, Fransa, İtalya ya da diğer tüm büyük ülkeler için vereceğimle aynıdır. Demokrasi ya da demokratikleşme bu sorunun cevabı *değildir* -eski Sovyet İmparatorluğu'ndan ayrılan ülkeler için çözüm olmadığı gibi. Merkezileşme de çözüm değildir -şu anda Avrupa Birliği'nde olduğu gibi. Belki kitabım Türkçe'ye çevrilmeli! Özgürlük yolunda en büyük umutlar bilakis Monaco, Andora, Liechtenstein, hatta İsviçre, Hong Kong, Singapur, Bermuda gibi küçük ülkelere geliyor ve bir liberal olarak bu tip on binlerce küçük bağımsız varlık adına umutlu olunmalıdır. Neden merkezî Türk hükümetiyle dostça ilişki içinde olan, fakat merkezî hükümete vergi ödemeyen ve ondan herhangi bir ödeme almayan, merkezî hükümet yasasını tanımayan, kendi İstanbul ve İzmir yasaları olan ayrı bağımsız birer İstanbul ve İzmir şehirleri olmasın.

Merkezî devlet (ve AB gibi süper devletlerin) müdafileri bu tip bağımsız politik birimlerin çoğalmasının ekonomik parçalanmaya ve yoksullaşmaya yol açacağını iddia eder. Fakat sadece ampirik kanıtlar/göstergeler bu iddianın tam anlamıyla aleyhine konuşmaz: Yukarıda bahsedilen küçük ülkelerin tümü çevrelerindeki ülkelerden daha zenginlerdir. Bundan başka, kuramsal yansıma da ilk cümlede sözünü ettiğim iddianın sadece bir diğer devletçi mit olduğunu gösterir.

Küçük hükümetlerin pek çok yakın rakipleri olur. Eğer idaresi altındaki insanlara rakiplerinden çok daha fazla vergi uygular ve düzenlemelerde bulurursa, dışarıya işçi ve sermaye göçüyle boğuşmak zorunda kalır. Bununla birlikte, ülke ne kadar küçük olursa serbest ticaretin korumacılığa tercihi için başka o kadar artacaktır. Dış ticaret ile çatışan/dış ticarete müdahale eden her hükümet kendi ülkesinde olduğu kadar, başka ülkelerde de nispi bir yoksullaşmaya yol açar. Fakat sınır/bölge ve onun iç piyasaları ne kadar küçük olursa, bu yoksullaşma etkisi daha dramatik sonuçlar doğurur. Eğer Birleşik Devletler korumacılığı uygulasaydı, ABD'nin ortalama yaşam standardı düşerdi, ama hiç kimse açlıktan ölmezdi. Eğer tek bir şehir, örneğin Monako aynı şeyi uygulasaydı, şiddetli bir açlık baş gösterirdi. Tek bir hane halkını muhtemel en küçük ayırma taraftarı birim olarak düşünün. Sınırsız serbest ticaretle uğraşırken küçük bölge bile tamamen dünya piyasasına entegre edilebilir ve iş bölümünün her türlü avantajını paylaşabilir. Gerçekten onun sahipleri dünya üzerindeki en zengin insanlar olabilirler. Diğer yandan, aynı hane halkı bölgelerarası ticaretten vazgeçmeye karar verirse, bunun sonucu, umutsuz/sefil bir yoksulluk ve ölüm olacaktır. Bu yüzden, bölge ve onun iç piyasası ne kadar küçük olursa bölgenin serbest ticareti tercih etme ihtimali o ölçüde fazla olacaktır.

Bundan başka, burada sadece gösterebileceğim ama açıklayamayacağım gibi, parçalanma/ayrılma parasal bir birleşmeyi geliştirir ve mevcut dalgalanan carî ulusal nakit para sisteminin yerini tamamıyla hükümetin kontrolü dışında olan mal para standardının almasına yol açar. Toparlayacak olursak, dünya ekonomik olarak serbest ticaret ve altın gibi uluslararası bir mal-para yoluyla bütünleşen küçük liberal hükümetlerden biri olsa, bu, hiç duyulmamış bir refahın, ekonomik gelişmenin ve kültürel ilerlemenin yaşandığı bir dünya olur.

Çeviren: Zeynep Kopuzlu

Hans Herman Hoppe Las Vegas'daki Nevada Üniversitesi'nde iktisat profesörü, aynı zamanda, Ludwig von Mises Institute'de kıdemli bir araştırmacı ve *Journal of Libertarian Studies* adlı derginin editörüdür. Yazarın en son yayınlanan kitapları *Democracy: The God That Failed* ve editörlüğünü yaptığı *The Myth of National Defense*'dir. Yazarın kişisel web sitesi adresi: www.HansHoppe.com.

Piyasa